
HT

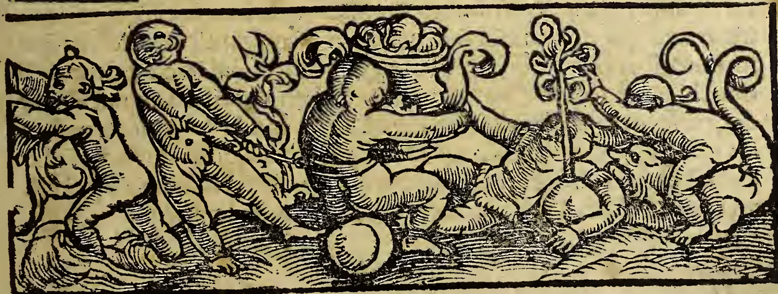

GAUDEO.

DE NVPER

SVB D. CAROLO REPERTIS Insulis, simulq; incolarum moribus, R. Petri Martyris, Enchiridion, Dominæ Margaritæ, Diui Max. Cæs. filiæ dicatum.

BASILEAE, ANNO
M. D. XXI.

J. F. VandeVelde

MAGNIFICO EQVITI IOANNI CATENAEO SALEDIENSI EX BEnaco, diui quondã Maximiliani Cæs. Augusti, nunc diuæ Margaritæ Augustæ filiæ medico clarissimo, Adam Petri deditissimus.

NTEGRITATEM, summã rei medicæ in te sciẽtiã nulli non licet coniectura cognoscere, uir sanctissime, postq̃ te diuus Maximilianus, qui in eligẽdis omnibus amicis, nedũ in medico, in cuius manus ipsa uita tradenda erat, diligẽtissimus fuit, tanto amore tam singulari familiaritate amplexus est, & tam rara liberalitate fouit, ut uideatur nihil in te ornando accedere potuisse. Præter hæc uidemus te filiæ suę ab ipso dono relictum: quod uel unum certissimo argumento est, te ei fidissimum & probatissimum fuisse. Tuæ uero naturæ bonitas & humanitas, tuus in bonarum literarũ studiosos fauor, ubiq̃ gentium prædicata sunt. Quis igitur, nõ dico nihil de te meritus, sed uel ignotissim⁹ adeo timidus esse possit, ut non audeat, a, uiri omniũ uirtutũ genere cumulati, benignitate, etiã maxima petere? Tam diuinus enim animus ad benemerendũ non potest non propensissimus esse. Quare nobis iãdiu omnes temporis articulos, in diuã Margaritam dominã tuam studium & officiũ, nomine omniũ musas amantiũ, ostendendi captantibus (id eñ omnes impense cupiũt, ut æquũ est, & ut iure debent, Quandoquidẽ te nostrũ patronũ, musarũ principem, & Ioannem Marnisium, uirũ oĩbus modis incõparabilẽ, tã benigniter, ita splendide fouet.) Ecce iã tandẽ occasionẽ, quã cupidissime arripimus, libellũ eñ illũ de nuper insularũ repertarũ natura, Petri Martyris, dñæ uestræ Protonotarij, uiri quom in oĩbus bonis literis cum primis docti, tũ uero in omnium rerũ natura & cognitione indaganda precipue diligentis, nũcupari illi uisum est: & pulchre cõuenire uidet̃, ut eius autoris opus quoq̃ ei dedicet̃, cui ipse est deuotissimus. Id aũt quicquid ẽ, nostris typis imp̃ssum, te obtestamur ut ei reddas, tuisq̃ uerbis ex musca elephantũ facias apud Margaritam quibusuis margaritis candidiorẽ, atq̃ eã certiorẽ reddas, oẽs doctos, oẽs bonos nõ nescios esse, se illi plurimum debere, ideoq̃ maiora aliquando acceptură. Vale cũ tuis basilice. Basileæ Nonis Ianuarij.

REVEREN. DOMINI PROTONOTARII PETRI MARTYRIS DE INSVLIS NVPER REPERTIS ET ILLARVM GENTIVM MORIBVS LIBELLVS.

X MEARVM decadũ libellis in uulgus emiſſis colligere licet, Pater ſancte, fugitiuos quoſdam ad uicina Darienis appulſos noſtrorum libellos admirantes dixiſſe, terras ſe aliquando incoluiſſe, quorum habitatores inſtrumentis uterentur eiuſcemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriaꝗ ac templa lapidibus conſtructa magnifice, plateas etiam, ſtrataſꝗ uias ordine compoſito ubi negotientur haberent. eas nũc terras noſtri reperere, qui autores fuerint, quomodo res proceſſerit, attente audiat Beatitudo tua: Quãdoquidem tuo throno ſubdenda pro tempore in lucem prodeant hæc omnia.

De inſula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hiſpaniolæ occidentali proxima, Septẽtrionalis tamẽ adeo ut Cancri tropicus mediam ſecet Cubam:

Hispaniola uero a tropico distet ad equatorē gradus aliquot. pauca tetigimus hactenus. In hac insula sex iam sunt oppida erecta. Primarium a diuo Iacobo Hispaniarum patrono nomen sumit. Natiuum est ibi aurum, & montanum, & fluuiale. auro suffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauserūt, tres Hispani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciscus Fernandes Cordubensis, Lupus Ocho. Caicedus, & Christophorus Morantes, nouas quærere terras instituunt. Est inquietus & semper magna moliens Hispanorum animus: tria instruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hispanus Carauellas, propriis impensis: habita a gubernatore Dieco Velasquem nauigandi potestate ex angulo Cubæ occidentali, qui sancti Antonii nomē adeptus est. Altum capiunt cum centum & decem uiris. Est hic angulus ad reficiēdas naues, ac aquationi, ac signationi aptissimus: cælo tantum & aqua contenti sex adnauigant inter Zephirū & Austrum dies, ac dimidium, quo tempore sex tantum & sexaginta se miliaria percurrisse arbitrantur. Stabant autem in ancoris ubicunq; sol cadēs illos deprehendebat: ne per ignotum pelagus errantes, scopulis illiderentur, aut harenosis uadis impliciti mergerētur. In insulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam cuius initium incolæ Eccampi uocant. oppidū in littore situm adeūt, magnum adeo, ut Cairum illud nostri dixerint. hospitaliter ab incolis nostri suscipiūtur, in

gressi

greſſi ſūma ſunt repleti admiratione. turritas domos, tēpla magnifica, uias ordine ſtratas ac plateas, ac nūdinaria ibi agi cōmertia, reperiunt: lapideę ſunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & induſtria confectæ: ad prima domorum impluuia & primas habitationes p duodecim aut decem gradus aſcenditur: non tegulis tātum, ſed culmis aut herbarum fruticibus coopertæ ſunt. Mutuis ſe muneribus afficiunt: bullas aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata barbari noſtris, noſtri autē illis ſericeas ac laneas ueſtes, uitreos etiam calculos, & auricalchea tintinabula, munera illis grata, quia peregrina, ſunt impartiti. Specula floccifaciebant noſtra, quia illi lucidiora ex quibuſdā lapillis aſſequuntur. Veſtita eſt hæc gens non lana, qa pecudes non habent, ſed gonſapio mille modis & uariis fucato coloribus. Fœminæ a cingulo ad talū induuntur, uelaminibuſqꝫ diuerſis caput & pectora tegūt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uiſatur. Templa frequentāt, ad quæ primarii uias ex propriis domibus ſternunt: Idolorum culturæ indulgent, ſunt Recutiti. ſumma fide negotiantur, permutando tamen ſine pecuniis. Cruces ornant. Vnde id habuerint interrogati per interpretes, dicunt aliqui, tranſiiſſe aliquando uirum quendam formoſiſſimum per eos tractus, qui eis id inſigne in ſui memoriam reliquerit: Alij, obijſſe lucidiorem ſole hominē in eo opificio. certi nil habetur.

Aliquot ibi dies commorati, iam uidebantur inco-

lis esse molesti. nullius enim hospitis est grata mora longa. commeatum capiunt, recta tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiam dictas ab accolis, præterlapsi sunt, aquam tantum & signa ex itinere capientes, barbari littorales nostras admirabantur naues mari natantes, ad quas uisendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus passim prodibant. Nam ex mari non sine stupore illorum ædificia, sed præcipue templa littoribus proxima, in modum arcium erecta prospectabant. Iacere tandem ancoras placuit ad miliaria centum, decẽ in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum est domorum trium milium, amice se inuicem complectuntur, nauticam nostrorum artem, nauigiorum magnitudinẽ, uela, amplustra, resq́ cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excussorum tormentorum tonitrua, fumosum ac sulphureum odoremq́ ignitum senserunt, a deo mitti fulmina arbitrabantur. In atrio Regulus nostros benigne magnificeq́ hospitatus est. Post sumptas more illorum epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates, & anseres, cuniculos, ultra hæc lupos, leones, tigres, uulpes, & quadrupedes agrestes ut apros, ceruos & lepores. Ducti sunt nostri cũ regio comitatu ad latum compitum in oppidi latere situm: ostendunt nostris quadratum quatuor graduũ erectum marmoreum, partim ex tenaci bitumine, par

tim

tim ex lapillis pulpitum: cui hominis inhærebat simu-lacrum super sculptum: adhærẽtibus illi duobus qua-drupedibus ignotis, qui marmorei hominis uterũ, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpens bi-tumine ac lapillis cõpacta, pedum longa septẽ & qua-draginta, uti bos magnus marmoreum leonẽ uorans, recenti cruore irrorata simulacro astabat, proximi so-lo affixi erant tres tigni, quos tres alij lapidibus sufful-ti transuersabant. In eo loco reos puniunt: in cuius rei argumentum, stratas uiderunt innumeras cruore illi-tas & confractas sagittas. & mortuorum ossa in uici-nam cortem proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ędificatæ. Regulo Lazari nomen indiderũt quia Lazari die terrã ceperunt. Abeunt ad milia inde, ad occidẽtem semper, quindecim. Prouinciã captãt nomine Aquanil, cuius oppidum Mosco dicitur, Re-gulus Capoton, ultima acuta. Hostiliter in spectat no-stros hic regulus, insidias nostris struit, petentibus aquam, trans collem proximum fontes esse innuunt, qua iter erat per angustas semitas. Ex mutatis in fron-te coloribus, & arcuum & telorũ gestamine, fraudem sensere, tendere ulterius nostri recusant. pallantes & imparatos adoriuntur nostros barbari, mille am-plius sternunt fugientes nostros, cenoso in litto-re, (erat enim ibi mare cenosum) implicantur, du-os & uiginti sagittis transuerberatos perimunt: reli-

quos

quos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta, in quiunt, classis ipsum prætorem Franciscum Fernanden uulneribus percussum. Fere nullus euasit incolumis. Si ad monstratos colles processissent, pempti fuissent ad unum; Mœsti ergo redeunt, qui superfuere ad Fernandinam insulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præsentes uulneratos a socijs recipiuntur. His intellectis Cubæ Fernandinę, gubernator Diecus Velasquē quatuor Carauellarū classem instruit cum hominibus circiter trecentis: Huic classiculæ præfecit nepotem suum Ioannem Grisaluam additis, subprætoribus Alfonso Auila, Francisco Mōtegio & commēdatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiunt, sed australius aliquāto ad milia forte septuaginta: turrim ex alto uident, terram minime. Ea turri duce, insulā apprehendūt, nomine Cozumellam, a qua suaues se olfecisse odores spacio trium miliariorum uento inde perflante, inquiunt. Ambitu reperiunt esse miliariorū quinq; ac quadraginta. plana est, gleba fortunatissima, aurum habet, sed peregrinū aliunde allatum: melle abundat, & fruticibus, ac hortensibus; uolucribus etiam & quadrupedibus. Est horū incolarum, ut breuibus absoluā, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uiæ, cōmertia. uirorum ac fœminarum gestamina ex gossapio non laneo uel serico. Domus lapideæ, culmo contectæ, ubi

sit la

sit lapidum penuria, sed ubi sit lapicidinarũ copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos postes in plerisq;, ueluti apud nos pleræq; domus, habent. Turres ibi uetustas dirutarũ uestigia redolentes reperierunt: Vnam præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illustria templa conscenditur. Nostras sunt admirati naues, & nauticam artem, noluerunt hospites primo impetu, benigne eos tandem admiserunt: turrim conscendũt duce primario, quem sacerdotem credũt: Vexillum in cacumine sistũt, regi Castellæ imperiũ adiudicãt, sanctæ crucis nomẽ insulæ assignãt, quia ad nonas Maij sanctæ crucis festo sunt ĩsulã ingressi. Cozumellã uero inquũt, appellari a Regulo Cozumellao, cuius maiores ipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri reperere, statuis tum marmoreis, tũ fictilibus ursorum simulacris instructas, quos unisono cantu elato inuocant, suauibus adolent odoribus, uti Penates eos colunt: res ibi diuina celebrata est, sunt recutiti. Regulus hic eleganter ex gonsapio uelamine indutꝰ, pedis unius digitos abscissos habebat: natãti piscis uorax, qui Tuberon dicitur, uno morsu digitos raptauerat, laute copioseq; nostros aluit. Post triduum abeunt ad occidentẽ semper, uidẽt procul montes, Iucatana erat insula, quæ a Cozumella quinq; tantũ milibus passuum distat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circũeunt, illã nequeunt uniuersam, ob frequentes scopulos, & ob ha-

renosa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus Naucleru naues reducit. Ad idem oppidum Campechiū & Lazarū Regulū, ad quē priores superiori anno proficiscuntur, placide suscepti ad oppidū inuitantur: inuitasse pœnituit: ad lapidis iactū ab opido nostros sistere iubent, accolæ abire imperant, aquandi petunt copiā priusq̄ discedāt nr̄i, puteū, a tergo relictū monstrāt, licere inde aquā haurire, aliūde minime inqūt: ꝑnoctatū ē in uicino putei cāpo: diffidūt barbari, armatorū tria circiter milia castra locāt, nō lōge a nr̄is. pars utraq; noctē duxit insomnē, illi nr̄oꝝ eruptionē in pagū, nr̄i barbaroꝝ īpetū repentinū ueriti, tubarū clāgorib⁹ & tympanorū boatu somnolētos excitabāt, ubi illuxit, accedūt barbari, appellāt interpretes Cubenses nr̄os, quoꝝ idioma, si nō idē, cōsangnineū tn̄. face thurea inter utrūq; agmen accensa, minantur internitionē ni prius abire properauerint, q̄ fax extinguatur, nolle se hospites protestantur, fax consumitur, deuenitur ad manus, perimūt e nostris unū, quē sagitta male scutatū reperit, multi feriuntur, ad tormenta quæ apud puteū erant locata, se reducunt nostri, ut inde globos iaculētur in barbaros, retrocedūt ad opidū barbari, milites feruenti animo cupiebāt illos ꝑsequi, uetuit Grisalua prætor. Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimū, ducentorū reperiunt esse miliorū amplius productā ab Oriente in Occidentē: portū petunt egregium, cui nomē dedere, Portus desyderat⁹. Ad terras deinde

trans

trãsfretãt alias, & terrã ꝓhẽdũt Iucatanæ uicinã ab oc
cidente, dubitãt sit insula, necne: cõtinẽti esse annexã
arbitrãtur. Est ibi sinus quẽ suspicãtur ambitũ utraq;
terra, nil certi, Calluacã, aľs oloan ab accolis hæc tell⁹
appellatur. flumẽ ingẽs ibi reptũ dat suo furore in pe
lag⁹ potabiles aq̃s: duoꝝ miliũ spacio a ꝑtore Grisalua
appellarũt flumẽ. Admirati nr̃as moles mari natantes
barbari accolæ utrãq; fluminis ripã ad sex milia arma
torũ, scutis aureis, arcubus & sagittis, ensib⁹ etiã latis
& hastis adustis armati obsidẽt, ꝓhibituri descẽsum
& littus tutaturi. stat ea nocte ps utraq; in alis, prima
luce ecce Canoas circiter cẽtũ armatis plenas (dixim⁹
aľs, Canoas esse lẽbos unuligneos) & hic se cubenses
interꝑtes, & hi sat cõmode cõueniebãt in lingua, pax
oblata p interꝑtes admittitur, accedit una Canoa, reli
quæ sistũt. Canoæ rector qd nr̃i q̃ritẽt p alienas terras
pconctatur, aurũ cupe r̃ndetur, ꝑmutatiõe tñ, nõ gratu
ito aut uiolẽter, redit Canoa qd actũ sit regulo referũt
nautæ, accersit⁹ regulus uenit libẽs. O narratu dignũ
pr̃ sancte. cubicularium ad se uocat Regulus, cubicula
ria iubet afferre ornamẽta, ut ꝑtorẽ nr̃m Grisaluam or
net, imperat, a calceo incipit aureo illũ induere, ocreas
thoracẽ, & quicquid armoꝝ ex ferro, aut calybe solet,
catafract⁹ nr̃ aliqs ꝓditurus ad pugnã sibi sumere, uni
uersum id ex auro miris modis formato Regulus Gri
saluæ imptitur. Cõpẽsat Grisalua sericeis, laneis ac line
is uestib⁹, rebusq; aliis nr̃atib⁹. In huius Iucatanæ ini
 tio

tio quando in Cozumellam traijcerunt, in Canoam pi
ſcatoriam inciderunt, nouem inerant hamis aureis pi
ſcantes incolæ inermes, capiunt omnes nil timẽtes. Ex
illis unum agnouit hic Regulus, ſe tantundẽ auri miſ-
ſurum in craſtinum pollicietur ad Griſaluam, quanti
ponderis uir ille reperieretur, negauit redemptionem
socijs inuitis prætor, illum retinuit, ac diſceſſit, quid ul
tra faciat recogniturus, ad milia centũ circiter, ad Ze-
phyrum ſemper, ſinum ingentem reperiũt, in quo tres
paruæ inſulæ ſitæ erant, adeũt grandiorem proh cru-
dele facinus, pater ſancte, proh truculentas hominum
mentes, ſtomacho claudat portas Beatitudo tua, ne ꝑ
turbetur, pueros puellaſq; ſuis dijs imolãt paſſim: ſunt
recutiti ſimulacra quæ colunt, partim ſunt marmorea
quædam alia fictilia. marmoreas inter imagines extat
leo pertuſa ceruice, in quam miſerorum ſanguinẽ pro
ijciunt, ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus
ceremonijs miſerorum ſanguinem litent referamus:
non iugulis, ſed pectoribus apertis ex infauſta uicti-
ma cor eruunt, ex cuius calido cruore idolorum labia
illiniunt, reliquum fluere patiuntur in lacunã. inde in
apertum, cor & exta comburunt, gratum fumum dijs
fore arbitrantur. Ex idolis unum eſt uirile, quod infle
xo capite lacunam ſanguinariam ſuperinſpectat, tan-
quã acceptans ſacrificium hoſtiarum. torulos brachi
orum & femorum, ac ſurarum pulpas edũt. precipue
ſi hoſtem bello uictum ſacrificauerint. Riuum concre

ti ſan

ti sanguinis, ueluti ex carnificina exeũtem repererũt. ex insulis uicinis ad id facinoris miseros transportãt, capita cadaueraq; ibi truncata uiderunt innumera integra etiam pleraq; uelaminibus cõtecta. Vniuersi tractus illi auro gemmisq; abundant. perrans insulã unus e nostris, in duos semisuffusos urceos alabastrinos pulchre laboratos lapillis incidit, diuersorum colorũ plenos. Aiunt lapillũ se reperisse, qui missus est ad gubernatorem, ualoris duorum milium Castellanorũ auri. Sacrificij hanc insulam appellarũt. Extant & in huius Colluacanæ lateribus aliæ sitæ insulæ, in quib9 solæ mulieres habitant sine uirorum cõmertio. putãt aliqui Amazonico uiuere more: qui prudentius rem ponderant, cœnobitas esse uirgines, secessu gaudentes, uti apud nos, & multis in locis apud ueteres Vestales, aut Bonæ deæ sacræ. Certis anni temporibus traijciũt ad eas uiri, non coitus causa, sed moti pietate, campos & hortos illis composituri, quo cultu queant uitam ducere. Fama tamen uiget, esse alias insulas fœminarum sedes, sed corruptarum, quæ mamillam a teneris scindunt, quo facilius queant sagittariam artem exercere. Ad easq; traijcere coitus causa uiros, nec retinere mares. fabulam puto. Ad littus ergo Colluacanæ terræ se applicant nostri, placide negotiãtur, aureum Regulus cacabum, armillas, torques, bullas, multaq; prætera diuersorum generum monilia nostris impartit9 est, nostri contra nostratibus illum alacrem reddunt.

Figere hic pedē, & coloniam deducere cupiebant: prohibuit Griſalua prætor, deſperatis animis uixerūt eo tempore cōmilitones in prætorē. Turritis conſtat ædificijs hæc prouincia, oppidis ampliſſimis, quindecim, & alicubi uiginti miliū domorum ſe aliqua uidiſſe atteſtantur. Sunt nō ubiq; cōnexæ domus, hortis & cortibus interſecātibus, multæ diſtāt a ſeipſis: plateas habent mœnibus circūſeptas, in quibus fora nundinaſq; exercent, uias ordine ſtratas, furnos, fornaceſq;, calcē ac lateres coctos habent, figulos, lignarioſq; fabros, & artifices mœchanicarūq; artiū omniū opifices aſſecuntur egregios. Potanchanus hic regulus dicitur, regio Palmaria, eius oppidū regiū aiunt eſſe domorum quindecim miliū. Quādo nouos hoſpites ſuſcipiūt, q pacē in illis terris admittunt, in amicitiæ fœdus ſibiipſis cū nouacula uel gladio lapideo ſanguinis parūper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis pte, hoſpite inſpectante eruūt. ſacerdotes uiuūt cœlibes & incorrupti. quid ſit coire nemo ītelligit donec nubat. Nefas & morte piandū eſt aliter accidere. In fœminis mira caſtitas. Licet unicuiq; potēti, poſtq̄ unā duxerit uxorē, habere pellices quotquot uoluerit, ſed nupta adulterio cōprehenſa uenditur a marito, primario tn̄ principi, a quo licet mulieris propinquis illā redimere. Nemini nōn cōiugato, phas eſt iungi in menſa, uel eadē lance ueſci, aut poculo bibere, pareq; ſe cōiugato ſe præbere. Auguſto Septēbriq; menſe quinq;

ac tri

ac triginta dies abstinēt, nō a carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed necꝫ piscibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinē nutriat. hortēsibus ac legumini bus illos dies pagunt. Menses uiginti dierū numero claudūt, Annū uero mensibus uiginti. aliquot ibi dies lautos egere. Abeūt, littus idē secuti: regulū cōueniūt aliū, cui nomē dedere Ouandus: regulus ubi nostros aurū cupere intellexit, laminas cōflatas attulit aureas, se copiā eius metalli desyderare prætor significauit ꝑ interpretes. Postero die aureū hominis simulacrū, pygmeū, flabellūcꝫ aureū, & artificio uario laruam iubet afferri, calculorūcꝫ serta, pectoraliū & bullarū copiā, & diuersorū generū ornamēta & uariorū colorū lapillos nr̄is est imptitus, dapibus quocꝫ lautissimis ꝑsapide cōditis saturauit. In littore inuitatos ꝓperanti cursu, frondētibꝰ ramis ex reguli mādato erectis, ilico scenis cōtegebāt, inertes in ramis ferēdis, familiares regulus ꝑcutiebat sceptro, qđ manu gestabat, serui demisso uultu q̄cūcꝫ uerbera patiēter sustinebāt. Interrogatus, ubi nā auri tanta colligeretur copia, ꝓximos digito monstrauit mōtes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hij fluminibꝰ ac lacubꝰ adeo assueti, ut idē illis sit natare, quod terra incedere. mergūtur flumine qb̄ aurū placet colligere, manusq̄ harenis efferunt plenas demū de manu in manū cribrantes harenā, aurū deligūt. Spatio duarū horarū dicūt auro implere cannulā digitalē. de suffumigijs & hay terrarū odoribꝰ dulcia

mollia

molliaq; dici queũt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, q̃ ad bonos mores. Puerum annorum duodecim oblatum a Regulo recusauit prætor, puellam admisit pulchre ornatam, socijs inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc Regulo habitis, unum scribunt esse ualoris duorum miliũ castellanorum auri. Discedunt tandem ab hoc Regulo auro & gemmis onusti. Grisalua prætor unã e Carauellis ad patruum gubernatorẽ destinat ad Fernandinã cum nuncijs & habitis auro & gẽmis. Littus interea secunt reliqui occidentem uersus, una uero propius fere littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebatur, duæ per altum tendebãt in prospectu: admirati accolæ, rem nouam miraculo ascribunt. duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquũtur, benigne se inuicem salutant, supplices orant incolæ ut descendant, magna pollicentur si Regulum patriæ adierint. precibus eorũ negat Mõtegius se posse annuere, quia socij nimis a se distarent contentos tamen dimisit datis quibusdam nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre opidum aliud adeunt, ad littus sese applicãt una tres, Camarellæ prohibentur ab accolis descendere, scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atq; hastis adustis armati, ad nostros prodeũt: sagittas iaculantur eminus illi, tormentorum globulos in barbaros nostri. Machinarum strepitum admirati, ac furore

rore perterriti, aufugiunt, pacem optant. Iam cōmea-
tus nostris deficiebāt, iam quassatæ longis itineribus
naues erant: Ad insulam igitur Fernandinam factis &
repertis antedictis, cōtētus Grisalua, socij haud qua-
quā, reuertūtur. Nunc diuertendū est parumper, &
alia nauigatio pertractāda. hinc ad has regrediemur
terras, quas nostri repeiierūt. Diecus idem Velasquē
gubernator eodem fere tempore, quo classem eā qua-
tuor Carauellarum parauerat, aliam destinauit unius
Carauellæ tantum, & uno Bergantino comite, cum ui
ris quinq; ac quadraginta. uiolentas hi manus in acco
las exercuerunt. Idolorum sectatores sunt, & recutiti,
propterea licere illos trahere ad aurum suffodiendum
putauerunt. Sunt littori continentis in modum proxi-
mæ paruæ insulæ multæ, ubertate soli, & fortunatissi-
ma gleba, beatæ. Guanapan Guanguan Quitilla, ex
una istarum tercentum rapiunt utriusq; sexus accolas.
(huic insulæ imposuere nomen sanctæ Marinæ) in Ca
rauellam hos inculcant, & ad Fernandinam tendunt,
Bergantinum cum socijs quinq; ac uiginti relinquunt
qui dent operam uenationi hominū ulteriori. Portus
quem prehendit Carauella, Carenas dicitur, distat is
ab angulo Cubæ primario diui Iacobi, milia ducenta
quinquaginta. Hæc insula est longissima porrecta ab
Oriente in Occidentem, quam cancri tropicus interse
cat. Miserorum uindictam quærēte fortuna e custodi-
bus in terram descendunt quidā, pauci remanent. Na

c ctioc

cti occasionẽ recuperandæ libertatis insulares, raptis nostrorũ telis ruunt in custodes, perimunt sex: desiliũt in mare reliqui: Cauarella potiuntur insulares, regere illã didicerant, redeunt in patriã. sed primo in eãdem insulam uicinã descendunt, Carauellã exurunt, tela secum asportant, lembis traĳciunt ad suos, relictos nostros cũ Bergantino adoriuntur, prostrãt, perimunt: q euasere infelices ad Bergantinũ ꝓfugiunt. Arbor est littori ꝓxima, crucẽ in eius arboris cacumine locant & superiorẽ arboris corticẽ his uerbis inscribũt: Vannuis Aldarieci. Est Dacien fluuius, in cuiꝰ ripa sitũ est oppidũ putati cõtinentis primariũ. Re intellecta gubernator in relictoꝝ auxiliũ ꝓpere mittit naues duas, bellatoribus onustas. sero sapiunt, res iã acta erat, crucẽ secuti littus adeunt: literas legunt arbori ĩsculptas: nõ ausi sunt fortunã tentare: cũ desperatis egregie armatis ꝑcipue recedũt, ex insula ꝓxima isti tanꝗ lepores abducunt utriusq; sexus quingẽtos, eadẽ causa arbitrati iure merito posse id efficere, quia recutiti. Idẽ his euenit ad Fernandinã applicatis, unũ e nauibus ferociter aggrediuntur, acriter dimicãdo, custodes Hispanos perimunt quosdã: cæteri sese in mare ꝓĳciunt, & ad sociã, quæ ꝓxima erat, Carauellã, adnatant, una oẽs cũ supstite Carauella raptatã adoriuntur. Dubia fuit quatuor horaꝝ spacio uictoria, pro libertate recuperanda tã uiri ꝗ fœminæ rabide pugnabant, ne adeptam amitterent prædam, Hispani acrius dimicabant,

uicerunt

uicerunt Hispani tandem, quia pertractãdis essent agi liores, in mare sese proiiciunt uicti barbari, cum lintribus recolliguntur, tum ferro perempti in certamine tum aquis suffocati circiter centum: defuere ex Hispanis pauci. ad diui Iacobi oppidum & aurifodinas trahuntur. Ad aliam dehinc tendũt e uicinis insulis, quæ sunt ibi frequẽtiores, ꝙ in nostro ionio symplegades, quarum congeriem Archipelagus uulgus appellat. hostiliter suscipiuntur, quotquot e nauibus descenderunt, perempti aut percussi sunt. putant hanc esse insulam, Ioannes quidam Pontius, unius classiculæ præfectus adiuit, & perturbatos reliquit: fugatur ab accolis, floridãq; appellauerat, quia resurrectionis die eam insulam repererint, uocat Hispanus pasca floridum resurrectionis die. Sex & uiginti inquiunt, se uidisse insulas, sed a colono prius præterlapsas, tanꝙ Hispaniolæ Cubæq; custodes, in quibus ueniẽtes Occeani ꝑcellæ illiduntur. Natiuũ in plærisq; Granatũ aurũ reperiunt: monilia & isti uaria gestant, & laruis utũtur, tũ ligneis deauratis, tũ aureis ꝑpulchre ornatis. Opifices sunt ubiq; argutissimi. Ex laruis unã secũ attulit Franciscus Chieregattus, T. B. nuncius ad nostrũ Cæsarẽ in Hispania, ex ea colligere licebit, q̃li polleant ingenio. Nouacularũ structurã mirũ est uidere, ex lapidibus flauis quibusdã diaphonis uti crystallinis eas formãt, & cũ eis radunt haud secus ac si ex egregio chalybe factæ essent, Sed, quod spectatu dignum est, quando

obtusam iam habent ex exercitatione aciem, non co te, non lapide, neq; puluere illas acuũt, sed tantũ aqua imposita temperantur. Sunt & apud hos instrumẽtorum & elegantium rerum mille genera, quæ longum esset narrare, ac forte T. B. grauibus negotijs implicitæ tædiosum. Redeamus ergo unde sumus digressi ad Cozumellam, Iucatanam, ac Colluacanã siue Olloam, terras dites ac elysias recenter repertas. a quibus diuerteram reuertor. ubi quanti sint momenti tractus illi, cognitũ est, Cubæ insulę habitatores Hispani, gubernatore Annuncte, nouã classem instruunt Carauellarum decem, cum uiris quingẽtis, additis, uti leuis armaturæ, equis duobus bergantinis, quorum opera utuntur ad uadosa littora, frequentium scopulorum discrimina tentanda. Equos nauibus imponunt quinq; mares, fœmellas uero sedecim bello aptas. Fernãdum Corchesium, qui tũc erat prætor urbanus, generalem eligunt classis gubernatorem & prætorem, subprætores uero Alfonsum Fernandem Portucarerium, Franciscum Montegium, Alfonsum Auilam, Alueradum cõmendatarium Spatensem, Ioannem Velasquẽ Diecũ Ordassum. uentum sequuntur eũdem, ab angulo Cubæ ultimo, ad Occidentem, quã primũ Franciscus Fernandes Cordubensis, mox Ioannes Grisalua, ad prospectum insulæ sacrificiorum, de qua mentionem fecimus, deueniunt, insperatus acer turbo captare terrã uetuit, uersis illos uestigijs ad Cozumellã Iucatanæ ori-

entalem

entalem fera tempestas transportauit. portum habet unicum hæc insua, cui nomen sancti Ioannis porta, latine indiderunt, sex oppidis tantum contenta est, & aqua puteali, aut cisternali, fluminibus caret & fontibus, quia plana. quinqꝫ tantũ, ac quadraginta millepassuum specio ambitur. Aufugiunt incolæ ad syluas nemorosas, oppida deserunt præ timore. uacuas domos ingrediuntur nostri, patrijs fruuntur cibis, domorũ ornatus uariorum colorum, aulæa, ueste sqꝫ, aclodices amaccas appellant, ex gonsapio natiuo reperiunt. En pater sancte, habent etiã innumeros libros. de his cũ cæteris ad nouum Cæsarem nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites, compositis tamen agminibus, ne qua uis ingrueret, paucos repererunt accolas, una fœmina comite, per interpretem Cubensem, & Iucatanos tres alios abductos a primis Hispanis, fœminam hortantur, ut absentes accersat regulos. fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, a fœmina uocati per nuncios ueniũt reguli, fidem amicitiæ præstant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis supellectilibus restituuntur, idololatras & recutitos esse reperiunt: pueros puellasqꝫ Cemibus imolant. Sunt Cemes nocturnorum lemurum simulachra quæ colunt. Interrogatus a me Alaminus Nauclerus, Franciscus Montegius, & Portucarerius nuncij, qui regi munera attulerunt, unde imolandos habeant pueros puellasqꝫ. Ab insulis collateralibus, inqui

unt uænum ducuntur permutatione auri aut aliarum mertium. Nuſquam enim feralis monetæ dira ſollici‑tudo in tam uaſto terrarũ ſpacio habitatores premit. idem aiunt de reliquis nuper inuentis inſulis, e quib⁹ duas nominant Deſtam & Seſtam, ubi nudi degunt, Puerorum puellarumq; inopia canibus litant. Canes alunt comedendos, uti cuniculos alit gens noſtra, nõ ſunt latrabiles, roſtro uulpino, quos ad eſum deſtinãt Pullos caſtrant, ad ſobolem procreandam fœminarũ copiam, marium numerum exiguũ ſeruant, uti de oui bus paſtores noſtri, Pingueſcunt caſtrati uſq; ad qua drimeſtre mirum in modum. Ab his ſacris noſtri il‑los deterrent, nephas eſſe oſtendunt, legem petũt quã ſequantur, eſſe deũ unicum qui cœlum creauit ac ter‑ras bonorũ omniũ datorem, ſub triplici perſona uni‑tum in ſubſtantia, facile perſuadent: Cemes perfringi patiuntur: beatæ uirginis imaginẽ depictam a noſtris præbitã in ſacro ſui templi loco ſiſtunt, templũ ac eius pauimenta uerrunt, & abradunt, crucem ob ipſius dei atq; hoĩs laudẽ, ob ſalutẽ humani generis ſuperimpo ſitã recordatione adorandam receperunt, in templi ca cumine unã ingentem ligneam locant. conueniunt o‑mnes deiparæ uirginis cum tremore reuerenti figurã ſuppliciter ueneraturi. ꝑ interpretes ſignificarũt hi ac colæ eſſe ĩ Iucatana uicina ĩſula Chriſtianos captiuos ſeptẽ, qui ad eã, tẽpeſtatibns raptati, appulerãt, quin‑q; tm̃ miliorũ ſpacio dirimitur a Iucatana hæc inſula.

Quinqua

Quinquaginta uiros cũ duabus carauellis pretor Cortesius ad id negotij destinat ꝑquisitores, Cozumellanos tres secũ aduehũt cũ literis ad Christianos, si qui reperiantur: ꝙ egregiũ facinus sint acturi, si aliquem adduxerint, oñdit, rẽ ardenter cõmendat, ab illis nãq; sperat lucidiorem sole se tractuum illorum omniũ notitiam habiturum. Abeunt bonis auibus sex dies eis assignantur ad reditum, octo expectarunt: demissos in terram Cozumellanos nuncios trucidatos aut detẽtos suspicati sunt: illis relictis, redeunt ad Cozumellam nostri. De discessu ex Cozumella cogitabat iã uniuersa classis, opposita illam uis maris detinuit. Ecce ab occidente Canoã inspectant uenientem ab Iucatana, christianum unum e captinis aduehit, septennio is uitam degerat apud Iucatanos, Hieronymum Aquillarem nomine, uirum Astigetanum Vandalum, quo gaudio se inuicem fuerint complexi, casus loquatur: infelicem sortẽ suam, & sociorum una amissorum enarrat, auditur attentis mentibus. nec dissonum fore arbitror nec tuæ beatitudini molestum, si rem ut accidit, recensuero. In meis Decadibus mentio facta est de nobili quodam Aldiuia ab Darianensibus misso. sinus Vrabæ in putato continenti habitatoribus, ad Hispaniolã, admiranti Colono: proregi & senatui regis (ad quos ꝑtinet putati cõtinẽtis remediũ) significatũ q̃ rerũ oĩm penuria urgerentur, sinistris auibus miser Aldiuia ꝓuinciã suscepit in Iamaicæ insulæ hispaniolæ Cubæq;

bæ laterali a meridie prospectu repentinus uortex in harenosas detulit syrtes. Ea uoracia, cæca uada Hispani uocāt Viperas & quadranter uiperas, quia ibi multæ naues implicātur, uti uiperina cauda lacerti, discinditur Carauella, uix Alduue & e socijs trigīta licuit in Carauellæ scapham descendere. sine remis, sine uelis misere raptantur a pelago defluenti, diximus nãq;, in Decadibus, esse ibi maria perpetuo fluxu labentia in Occidentem tredecim errarunt dies inscij quo tenderent, nil esui aptum repererunt unquã, septem ex eis consumpsit fames, fuerũt ipsi marinis piscibus esca, in Iucatanam transportantur. Superstites iam inedia deficientes in crudelis reguli potestatē inciderunt. Valdiuam prætorem una & socios quosdam trucidauit, mox imolauit Cemibus, demũ cũ unitatis amicis comedit. Hostes aut, aũt appulsos hospites hi depascũt, de reliquo, a carne humana abstinēt. Hic Hieronym⁹ Aquillaris, & socij sex in tertium diem immolãdi ser uabantur, nocte ruptis uinculis truculenti manus tyrãni euasere ac Regulum huic infensum, Supplices con fugiunt, admittuntur, sed in seruitutē. Admirandũ auditu est de huius Aquillaris genitrice. ubi rem intellexit, illico insaniuit præ dolore, licet in nube tantũ filium audiuerit, in potestatem carnes humanas edentium incidisse. hæc si quando carnes assas inspectat, aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiēs en matrem omnium miserrimã, en filij mei frustra. Ha

bita

bita igitur epiſtola prætoris Aquillaris per Co3umel
lanos nuncios, coram Regulo hero, qui Taxmarus
dicitur, quid Co3umellani afferant enarrat, de potẽtia
regis eoꝝ qui ad eas partes appulerunt, deq; uirorum
fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de ſæui
tia in detractantes, uel eorũ poſtulata reſpuentes, mul
ta ediſſerit: trementem reddidit Taxmarum. det ope/
ram, ne hoſtes ſuam ditionem ingrediãtur, ſeruum ro
gat, ſed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris
pacem, &, ſi opus fuerit, contra hoſtes auxilium & fa/
uorem. Aquillarem dimittit, tresq; illi dat familiares
comites: ita iunctim traijciunt ex Co3umella in Iuca/
tanam, ad flumen, Alamino Nauclero regente, alias re
pertum, tendunt: fauces eius harenis erant concluſæ,
uti de Nilo ægyptio legitur, flantibus Etheſijs, propte
rea maioribus non licuit nauibus aduerſo flumine ꝓ/
cedere, quamuis ſit alias huiuſmodi nauibus aptũ ſu/
ſcipiendis. in bergantinos & nauium lintres ducentos
uiros in littus exponit prætor. per Aquillarem pax of
fertur. Quid ſibi uelint percunctantur accolæ: Dapes,
inquit Hieronymus Aquillaris. Spacium erat ingens
harenoſum ad latus oppidi, illuc tendant, inſinuant ac
colæ. eunt. poſtero die afferunt gallinas octo earũ mo
re, quæ ſunt pauonibus neq; minores, neq; inſipidio/
res, ſuffuſci coloris, & tantum Maijcij, quantũ uix ſuf
ficeret decem famelicis. Eſt autem Maijtium frumen/
ti granum quo ipſi panem conficiunt, noſtro pannico

d non

non multum diſſimile. Proteſtantur una ut inde diſce dant, propere ingens armatorum, ad noſtos diſcedere renuentes, multitudo cõcurrit, iterum, quid ſibi u elint per alienas terras uagantes, interrogant: pacem ſe cu- pere, per Aquillarem reſpondent noſtri, & rerum per- mutatione dapes, aurumq́; ſi aurum poſſident: nolle ſe pacem aut bellum cum eis, reſpondent, abeãt iterum, ni malint uſq; ad unum trucidari: nolle abire, noſtri in quiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militi bus præſentibus ſufficiat, craſtinũ adferẽda cibaria ſi gnant, mentiti ſunt: mane ſequẽti noſtris, qui caſtra lo carant in harena, & fuerant pernoctati, tantundem af- ferunt epularum, & ſui Reguli nomine iubent abire. Cupere ſe oppidũ uidere, & potiores dapes, noſtri di cunt. Recuſant illi, & terga uertũt ſubmurmurãtes, in- edia uoſtri urgebãtur, uictũ quærere coguntur. In ter rã mittit ſubprætores prætor, cũ uiris centũ quinqua- ginta: Per diuerſa tendunt ad oppidana rura, e turmis unã, obuij barbari male tractabant, non longe ab erãt ſocij audito ſtrepitu, laborantibus ſocijs opẽ ferunt, Alia ex parte prætor tormenta in bergantinos & ſca- phas locat, ad littus ſe applicat cũ reliquis militib⁹, lit tus tutaturi, & prohibituri deſcenſum: properanti cur ſu ad pugnã parati, occurrũt barbari, ſagittis & iacu- lis eminus noſtros impetunt, feriũt imparatos, uigin- ti circiter tormenta in hoſtes prætor exonerat, Stra- ge globorũ & ſtridore, ac flammarũ eruptione percul

ſi per

si perturbantur palantes crurum tenus, in aquas se p/ ijciunt, & nostri hostes insequũtur fugientes, una cũ perterritis oppidũ ingrediuntur, Continuo cursu bar bari traijciũt opidũ & domos deserũt. Ad fluminis ri/ pã protentum dicunt esse oppidũ, quantũ non ausim dicere. mille quingentorũ passuũ, ait Alaminus Nau/ clerus, & domorũ quinq; ac uiginti milliũ, stringunt alij, ingens tamen fatentur & celebre, hortis interse/ cantur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fa/ brefactæ maxima industria & architectorũ arte. Ad quarũ sedes habitabiles per decẽ & duodecim alicubi gradus ascenditur, & spacijs interiectis secãtur, Nemi ni quidẽ licet uicini murũ trabibus onerare, sunt do/ mus oẽs, triũ domorũ intercapedine, separatæ, culmis tamen & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis la/ minis pleræq;. Quadraginta hoĩm milia barbari pfes si sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tñ a paucis ob nouũ pugnãdi genus cũ tormẽtis, & quia prætor ĩ ter rã equites sexdecim exposuerat, qui pugnæ interfue/ rũt, a tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri cursu, nõ aliter ꝙ si gregres ouiũ interficerent, perimẽ/ do, feriẽdo a dextris & a sinistris: Miraculo pculsi mi seri hæsitabãt, neq; exercẽdi tela locꝰ dabatur, idẽ aĩ al arbitrabãtur hominẽ equo annexũ, uti de cẽtauris na ta est fabula. Duos & uiginti dies sunt potiti oppido, laute sub tecto nñi, sub dio barbari esuriẽtes degũt. ne q; sũt ausi nños adoriri, munitiorẽ opidi ptẽ, ueluti arce

 tuti ele

elegerunt, nocturnisq; freti custodijs, suspecti semper, eruptionem timentes sono uacabant. Potanchanū dicitur ab accolis oppidum, & a uictoria ibi adepta, Victoriam nostri appellarunt. Mira etiam de atriorū ruralium ad delitias in prædijs ædificatorum magnificētia, magnitudine atq; elegantia, cū solarijs, impluuiis, & tabulatis egregijs more nostro: Vt quatuor Hispani rurale quoddā ingressi, per horas quatuor in eo uagati fuerint, antequā ipsius exitum ob magnitudinē comperire potuerint. Per interpretes tādem & captos in prælio regulū & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniāt: datur opera, parent dicto, domus quisq; suas repetit, pacem illis præstant lege præ posita, ut abhorrentibus humanorum corporum cere monijs erga manes & pernitiosos dæmones, quorum simulachra uenerantur, abstinerēt, nostroq; deo Christo cœli terrarumq; satori, ex uirgine mundo præstito & ad humani generis leuamen crucifixo, dirigant mētis oculos, utq; regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur utrunq;. quantum breuitas temporis passa est instruuntur, restitutos nostratibus muneribus contentos reddunt. E cœlo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conserere. nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt, seruas etiam uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundem littorū terras quæsituri abeunt, sinum repetunt sub Grisalua reper

repertum ab Alamino, cui nomen dedere Bian sancti Ioãnis: Bian uocat Hispanus sinum. pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans miliare, domorum, aiunt, mille quingentarum, super tumulo erectum. ad oppidi hospitia inuitãt nostros, dimidiam oppidi partem offerunt, Si perpetui uelint esse habitatores secum. putant, uel Potanchanẽsium exẽplo perterritos, ad quos iam forte fama puenerat, uel sub talium uirorũ umbra sperasse in uicinos hostes fauorẽ & auxilium habituros: Perpetuis nãqȝ mutuis se bellis conficiunt imperij cupiditate. Recusant æternã sedem, annuũt temporaneæ. redeuntes ad littus nostros sequitur populus, Scenas illis & ramata magalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus a pluuia cooperiunt, castra ibi locant, ne marcescãt socij. Prætor alamino Nauclero & Francisco Montegio dat negotium, ut illius terræ occidentem uestigare intendãt, fessos interim ipse recreaturus, & curaturus saucios. In Potãchano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad huncusqȝ sinum leuis erat decursus aquarũ, ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac si ex montibus altis a torrente raptarẽtur, ita impetus illos equoris breui spacio ad quinquaginta a socijs trãsportauit miliaria. in aquarum concursum incidunt. A leua uasta maris planities sese ostendit, quæ descendẽtibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingen-

tia flumina quando conueniunt ex aduerso.ita uide-
bantur a meridie uenientes aquæ, tanquam hostibus
in ius alienum pedem inferentibus, primis possessori-
pus uelle obsistere. Ex opposito terram uiderunt lon-
ge a leua & a dextra, minime fluctuabant, inter eos cō
flictus uorticibus agitabantur in diuersa, qui fere illos
deglutierant, sine spe uitæ diu hæsitarunt, flectūt pro-
ras, aduerso torrente, unde uenerāt, luctātur remis ue
lisq; innixi, superare uix poterant impetum, quādo se
cessisse putarunt ad minus passuum duo milia, una no
cte quatuor se fuisse retractos inuenerūt. Vicerunt tan
dem illud graue certamen deo fauēte. Duos & uigin
ti dies in eo paruo maris spacio consumpserunt, ad so-
cios tandem redeūt, rem aperiunt, finem eum esse ter-
ram Colluacanæ, putatiq; continentis, adiudicarunt.
Terram uero procul uisam a fronte, uel continen-
ti nostro annexā, uel septemtrionalibus coniungi pla
gis ad Bachalaos. de quibus late in Decadibus. Re-
stat adhuc P. S. res hæc in dubio, detegetur aliquādo.
dum Alaminus & Franciscus Montegius hæc secre-
ta inuestigarent a rege Prouinciæ, qui Multoxumam
dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto impe-
rantem oppido, nomine Quintalbitor, multis pretio-
sis, mirisque modis laboratis muneribus aureis, ar-
genteisq;, & lapillis ornatis nostri donantur: statu-
unt ad nouum Cæsarem nostrū mittere de colonia de
ducenda, gubernatore Dieco Velasquen inconsulto,
qui

qui eos cum mandatis miserat, ut prouincijs peragratis, & redempto auro, regrederentur. Consilium ineunt, in diuersa tendunt, errorem fore proponunt aliqui, Pars maior suffragatur, non esse de gubernatore curãdum, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regem scilicet deduceretur, uicit populus: A benigno rege commeatum capiunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunatissima condendæ coloniæ locum assignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipsum Corthesium. Non desunt qui putent eo inuito. Is magistratus alios creat, ad condendæ urbis regimen. Portucarerium & Montegium, de quibus satis, nuncios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino Nauclero duce, quatuor, sponte sua, primarij nostras uisum terras ueniunt, regemque adeo potentem, ut eius auctoritas tam in infinitum protendatur, ducuntur & fœminæ duæ, quæ nostris, more patrio, pareant & obsequantur. Suffusca gens est, auricularum torulos uterque sexus perforat, gemmatosque aureos perpendiculos circũferunt. Sed uiri quicquid est inter inferioris labij marginem extremum, & dentium inferiorum radices pertu runt (uti nos auro digitos gestando circumligamus) in eo labiorum foramine ampliori, lamina subtili retinente interius prodeũtem, argenteũ Carolenũ æquat eius morulis rotunditas, crassitudo digitũ. Fœdius me

uidisse nun

uidisse nunquam recordor. Putant tamen ille elegan-tius nihil esse sub orbe lunæ. Quo exẽplo ꝙ uane ru-at gens humana in sui cæcitatem, Quanꝗ fallamur omnes edocemur. Existimat Aethiops nigrum colo-rem candido pulchriorem. Putat & cãdidus aliter. de tonsus capillato, barbatus imberbi, se credit esse spe-ctabiliorem. Appetitu ergo urgente, non ratione sua-dente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi, re giturꝗ suo sensu quæꝗ prouintia, ut inquit diuus Hie ronymus, Vana eligimus, a certis & cõmodis abhor-remus. Vnde habeant aurum satis dictum est, sed un-de argentum nostri sunt admirati. Mõtes altos osten dunt: horum cacumina perpetuis canescunt niuibus, & paucis anni temporibus uerticem ostendũt, ob nu bium aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mi-tia montana, aurum procreare uidentur, asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum: aurichalcũ etiam assequũtur, Secures bellicas nãꝗ ac ligones fos sorios apud hos inueniunt, ferrum aut calybem mini me. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & a li-bris ordiamur. Diximus libros habere gentes has. li bros attulerunt, una cum cæteris muneribus, hi Col-luacanæ noui coloni, procuratores, nuncij, multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum te nui cortice, sub libro superiore creato. Rarum aiunt es se, uti uidemus, non in saliceo aut ulmeo, sed uti cerne re fas est in palmularũ esui aptarum, tela dura folia ex

teriora

teriora intersecante: ueluti retia foraminibus & macu-
lis angustis cõtexta, bitumine tenaci retiacula com-
pingunt. Ad aptatam hinc formam mollefacta cõuer
tunt, & extendunt ad libitum: dureq; facta liniunt gi-
pso. Putandum est, aũt aliqua gipso consanguinea ma
teria tabellas uidisse B. T. Credendum est gipso in fa
rinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit
in mentem, scribi potest, dehinc spongia uel pannulo
deleri, ut denuo reiteretur. Ex ficu um tabellis fiunt
libelli, quos magnarum domorũ dispensatores per fo-
ra secum ferunt, stiloq; metallico merces emptas coa-
ptant, delendas quãdo iam in computatorios codices
traduxerint. Non foliatim libros concinnant, sed in
longum distendũt, ad plures cubitos: materias in qua
dratas reducunt partes, non solutas, sed tenaci bitumi
ne flexibili adeo cõiunctas, ut ligneis compactæ tabel
lis, arguti librarij uideantur manus subijsse. Quacũq;
pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerũt;
duæ paginæ apparent, totidem sub illis latent, nisi pro
tendatur in longũ. Sub uno nanq; folio multa coniun
cta folia consistunt. Sunt characteres a nostris ualde
dissimiles, taxillis, hamis, laqueis, limis, stellisq; ac for
mis eiusmodi, lineatim exarati nostro more: Aegypti
as fere formas æmulantur: Interlineatim hominũ, ani-
maliumq; species, regum præcipue ac procerũ depin-
gunt; quare credendum est gesta esse ibi maiorum cu-
iusq; regis conscripta, queadmodum nostra fit tempe
e state

ſtate. Videmus ſæpenumero eos generalibus hiſto‑rijs, fabuloſis etiam codicibus, ipſius rei, quæ narra‑tur, ad alliciendos emere cupientium animos autho‑rum, figuras interſerere, arte quoq; grata ſuperiores ta‑bulas cõpingũt, nil differre a noſtris clauſi uidentur: legũ quoq;, & ſacrificiorũ, ceremoniarũq; ritus, aſtro‑nomicaſq; annotationes, & cõputationes quaſdã, ſemi‑nandiq; rõnes & tpa, libris cõmendãt. Annũ ab occaſu eliaco uergiliarũ incipiũt, & menſibus claudũt lunari‑bus. Menſem aũt a luna nominant Tona, cũ menſes ſi‑gnare intendũt, tonas inquiũt, lunã eorũ lingua tona dicũt, Dies aũt a ſole, unde tot ſoles, tot dies: Eorũ idi‑omate ſol Tonaticus dicitur, alicubi tñ aliter. ſed nulla ratione moti, annũ diſtribuũt in mẽſes uiginti, menſes aũt etiã diebus uiginti concludũt. Templa q̃ frequen‑tant, aureis ornãt auleis, & ſuppellectibilibus gẽmeis admixtis, die illuceſcẽte turificãt tẽpla, piaſq; ſpargũt preces ante rerũ initia. Horrendũ facinus in ſacrificijs, & iſtorũ tractuũ habitatores oẽs ꝓ uictimis pueros puellaſq; ſacrificãt, eo mõ quo ſupra dictũ eſt. Quo tẽ‑pore ſemina iacit in terrã, & qñ iã ſpicat ſegetes popu‑lus, ſeruos ꝑtio emptos, laute depaſtos & ꝑtioſis ueſti‑bus ornatos ſuis Cemibus deſtinat ſacrificandos, ꝑ di‑es uiginti imolãdos circũducũt, trãſeuntes ꝑ uicos op‑pidani ſuppliciter ſalutãt, ueluti ĩter cœlites ꝓpediẽ an‑numerãdos. Acri alia pietate Cemes uenerãtur, ſuũ ꝓ‑priũ ſanguinẽ offerũt, e lingua, hic e labijs, ille ex auri‑

bus, aliqui a pectore uel femore, aut cruribus, multi a-
cutis nouaculis uulneratim emũgũt ſanguinẽ, quẽ ma
nu receptũ roratim ꝓiectũ cœlũ uerſus, ꝑ templi paui-
menta cõſpergũt: ita placatos reddi deos arbitrantur.
A uilla Ricca, id eſt noua colonia, diſtat miliaria nouẽ
oppidũ domorũ quindecim milliũ, ueteri incolarũ no
mine Cempoal, nouo Sibylla: regulũ reperiũt clauſos
habentẽ imolandos ſeruos quinqꝫ, abductos, regulus
ſupplex repetit, inquiens, ꝑnitiem mihi regnoqꝫ huic
meo uniuerſo aſtruitis, ſi ſeruos imolãdos mihi aufere
tis, irati nr̃i Cemes ſata oĩa a gurgulioĩbus corrodi uel
grãdinibus deturbari, aut ſiccitate cõſumi, uel torrẽti-
bus imbribꝰ uaſtari ꝑmittẽt ceſſantibꝰ ſacrificijs. Ne
deſꝑati deſciſcerẽt Cẽpoalani, minus malũ elegerũt, in
ꝑñtia rati nõ eſſe tẽpus eis inuitis ꝓhibere, quin uete
res ritus exerceãt, ſeruos reſtituerũt. Licet illis ſacer-
dotes gloriã æternã, & ꝑpetuas delitias polliceãtur, de
orũqꝫ familiaritatẽ poſt huius ſæculi ꝓcelloſos dies,
mœſti tñ hæc promiſſa auſcultabant, maluiſſentqꝫ libe
rari. Sacerdotes Quines appellant, ſingulari numero
Quin, cœlibes uiuunt & incorrupti. cum timore reue
renti ſacerdotes uenerantur. hoſtium & in bello ca-
ptorũ oſſa, carnibus exeſis in faſciculos ligata, ad Ce-
mium pedes ſuſpendunt, ueluti uictoriæ trophæa, lu-
ctorum titulis ſuppoſitis. Notandum aliud, Sanctita-
ti Tuæ gratum. Referunt anniculos iam pueros puel-
laſqꝫ cum pijs ceremonijs, ſacerdotes in templis aqua

in crucē cū urceolo capiti supiniecta baptizare uidentur, uerba nō pcipiūt, actus & murmura licet animaduertere. Neq; illi, uti Maumatici aut Iudæi, putant eorū tēpla uiolari, si alienigenæ legis qsq; eorū sacris inter sit. De libris, tēplis ac sacroꝝ ritibus satis dictū putamus, ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerūt molas, uti trusatiles, unā aureā, argenteā alterā, solidas, tenues tn̄. circūferentia fere pari spitanarum octo, & uiginti ponderis Castellanorū, est aurea triū miliū octingentorū. Diximus Castellanū esse monetā aureā, q̄ ducatū triente superat. eius centrū occupat ueluti regis in trono sedētis cubitalis imago dimidia, ad genu usq; uestita, Genij similis, eo uultu, quo nocturnos lemures pictores nr̄i pingere sunt soliti, cāpus ramis, floribus effigiatus, eadē est argenteæ facies: Fere idē pondus utrunq;, metallū purū. aurea etiā grana rudia, nō cōflata, in argumētū auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. torques quoq; aureos duos, quorū alter cōstat catenulis octo, quibus inserti sunt rubri lapilli, nō pyropi tn̄, duo & triginta supra ducentū, Virides aūt tres & octoginta supra centū, non smaragdi tn̄ Eiusdē sunt existimationis illi qua hi apud nr̄os nobiles: Ab eius torquis fimbria tintinabula pendent aurea septem & uiginti, figuris q̄tuor gemmeis auro ligatis intersecta. Dependēt a singulis aurei perpendiculi. Torquis alter est quatuor catenalarū aurearū, p gyros rubris ornatarū lapillis centū duobus, uiridibus autē
centum

centũ ſeptuagintaduobus,ſex & uiginti aureoꝝ tinti
nabioloꝝ elegãter cõptorũ,in ipſius torquis medio de
cẽ ſunt inſertæ magnæ gemmæ auro circũligatæ,a q'
bus centũ ꝑpendiculi ſuſpenſi egregie laborati.coracæ
os coturnos diuerſoꝝ coloꝝ afferũt, forte duodecim,
hos auro,argẽto illos,gẽmis alios fultos,colorib⁹,tũ
glaucis,tũ uiridib⁹,a ſingulis tintinabula pendẽt au-
rea. Tiaras mitras uarijs gẽmis inſutas, glaucis ſaphi
ros æmulãtibus refertas, portãt.de criſtis,ȝonis,& fla
bellis plumeis,qd referre queã,nõ ſentio.Si qd unꝙ̃ ho
noris hũana ingenia in hmõi artib⁹ ſunt adepta, prin
cipatũ iure merito iſta cõſequẽtur.Aurũ gẽmaſqꝫ non
admiror quidẽ:q̃ induſtria,quoue ſtudio ſuperet op⁹
materiã,ſtupeo.mille figuras & facies mille ꝑſpexi,
q̃s ſcribere neq̃o.Quid oculos hoĩm,ſua pulchritudi
ne,æque poſſit allicere,meo iudicio uidi nunꝙ̃.Nota
rũ nobis uolucrũ ſunt pennæ lucidiſſimæ,uti pauonũ
aut faſianorũ caudas uiſas admirarẽtur:ita & nos illo
rũ pẽnas,quib⁹ & flabella & criſtas cõficiũt,& elegã-
tia ornãt cuncta:Glaucos,uirides,flauoſqꝫ,ac rubros,
ac cãdidos,ſuffuſcos etiã colores pẽnis ineſſe natiuos
inſpeximus:auro cũcta illa inſtrumẽta cõfingunt.Ga
leas attulere duas gẽmis glaucis cooꝑtas,unã tintina
bulis aureis fimbriatã,& aureis plurib⁹ laminis,duo
bus aureis calculis tintinabula ſuſtinẽtibus,Altera gẽ
mis eiſdẽ,ſed qnqꝫ ac uiginti fimbriata eſt tintinabulis
aureis,criſtata uiridi uolucre Conũ occupãte,cui⁹ pe

des,rostrũ,& oculi,aurea. Singła uero tintinabula sin guli sustinẽt aurei calculi,fuscinas q̃tuor tridentes pẽnatas uarijs coloribus intextas,quarũ dẽtes sunt gemmei filis aureis colligati. Eodẽ ordine sceptꝝ ingẽs gẽmeatũ cũ duobus aureis tintinabulis,aureũ etiã brachiale,calceos ex corio ceruino,aureo filo cõsutos,sola candida subiecta,ex lucido lapillo semi glauco,una & candido circũseptũ auro speculũ sphingẽ, Forte lapidẽ diaphoniũ auro circũligatũ. magni lacerti caput. & cocleas ingẽtes duas,anates aureas duas,& uariarũ uolucrũ species aureas. Quatuor & pisces cefalos aureos,& ex auricalcho uirgã. pẽnis miris modis insuta oĩa. Portarũt bellicas peltes,& ancylia. Scuta q̃tuor& uiginti aurea,& argentea quinq;. Mitrã plumis uarijs cõtextã,in cuius fronte media,lamina insculpta est aurea,effigiata Cemi idolo. Figurã q̃tuor aliæ sepiũt, in modũ crucis,aureæ laminæ, uariorũ animaliũ, leonũ puta,tygriũ,& luporũ capita,uirgis & tabellis formata animalia,ipsorũ corijs supinsutis,auricalcheis tintinabulis ornata, & diuersorum animalium corijs integra,& egregie confecta. Lodices uarias gossampinas, candido,nigro,& flauo coloribus intextas: duas auro & gẽmis dites: tresq; alias pennis& gossampino intextas scacorũ ludo: quod argumentũ est & scacorũ fritillos habere eos in usu. Aliã a fronte nigro, candido,rubroq; coloribus intrinsecus rasam sine uarietate Aliã eodẽ modo intextã,aliorũ colorũ,rota nigra medium

diũ tenẽte, radiata pẽnis lucentibus intermixtis: cãdidas & alias lodices duas, periſtromata, aulea, & ſagulũ, patrio more, uiri geſtamẽ: & textas interiores: & capitis uelamĩa uaria tenuiſſima, & pleraq; alia pulchra uiſu magis q̃ ꝑtioſa, quæ arbitror iã T. S. tædiora potius fore q̃ delectabilia narratu. Prætermitto & inũeras nauigantiũ particulas, de laboribus, egeſtate, & periculis, & de monſtris, & aduerſis multis, quæ in ſuis annotatiõibus quiſq; edifferit, in noſtroq; regio rerũ Indicarum ſenatu leguntur: ex uarijs & multis eorum indicibus, & priuatis literis: hæc pauca collegi. Munerũ tamen latores & Ferdinandus Corteſius claſſis ipſius præfectus, & condendæ coloniæ nouæ in extremis terris autor, a regio indico ſenatu contra rectũ iuſtũq; feciſſe iudicantur, qui inconſulto Cubæ gubernatore, qui eos autoritate regia miſerat, prouintiã ſuſceperint ab eius mandato alienã, quiq; uenerint, licet ad regẽ, ſe inſalutato ꝓ ꝓcuratore fugitiuos latrones, & læſæ maieſtatis reos Cubæ gubernator appellat. Illi aũt ſe maius multo præſtitiſſe regi obſequiũ, ueniſſeq; ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniantur gubernator, Petũt magiſtratus iſti & ſumptorũ tot laborũ & periculorũ præmiũ. ꝑmiũ & mulcta differtur, ut pars utraq; audiatur ſtatutũ & ſancitũ eſt. Iã ad Darianenſes Vrabæ ſinus in putato continenti habitores ueniamus. Darienẽ dixim⁹ eſſe fluuiũ in occidẽtale Vrabæ ſinus cadentẽ latus; in huius ripa Hiſpani

coloniã, reguloCemato ui armorũ pulso, posuerũt. Coloniæ nomẽ ex uoto pugnæ tpe pmisso dixere, sancta Maria antiq. Ad hos diximus in calce decadũ fuisse missos eo anno quo scribere desijm⁹, duce Petro Aria Abulensi, uiros mille ducẽtos, id petẽte Vasco Mugnoe Balboa: Qui primus Australe Pelagus latẽs adhuc detexerat, & Darienẽsib⁹ perat. Appulso ad Dariene Petro Aria gubernatore cũ ampla regia potestate, diximus fuisse destinatos p diuersa, cũ uarijs peditũ turmis diuersos centuriones. Breuib⁹ absoluã, qa horrida oĩa, suauia nulla. ex quo nr̃æ decades desierũt, nil aliud actũ est, nisi perimere ac perimi, trucidare ac trucidari. ad uoluntatẽ creauerat rex Vascũ, nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperiũ, dissiderũt animis, cõfuderũt oĩa. Intercessit tẽpus, Ioãnes Caicedus Franciscanæ religionis pulpitarius Vasco promisit filiã in uxorẽ Petri Ariæ. Ars, inter rerũ duces, qua cõueniant, nulla reperitur. Dissident multo acri⁹, & res ad tal ẽ casum deducta est, Vt occasionẽ nactus in Vascũ Petrus Aries processu p prætores urbanos formato, iugulari Vascũ mandauerit, Et una primarios quinq3 alios, inquiens Vascũ sociosq3 defectioni studuisse in mari Australi, ubi classiculã nauigiorũ q̃tuor Vascus ipse construxerat, ad Australia putati cõtinentis littora inuestigãda, dixisse Vascũ cõmilitonib⁹ tercẽtis, quos secũ hẽbat: En qd uiri tot laborũ & piculorũ mecũ participes alieno subiecti semp impio erimus? Quis ferre possit iã
huius

huiꝰ gubernatoris insolētiam? lito ra hæc seq̄mur quo sors dederit, & inter tot elysias ꝓuincias tā uastæ tellu ris, unā eligamus, in q̄ nobisipsis qđ uitæ supest liberi iā tādē uiuere possimꝰ: Quis hoīm nos repire poterit, aut reptis uim īferre? res ad gubernatorē delata ē, Vascū ab Austro accersit Petrus Aries, paret dicto Vascꝰ ī catenas cōijcitur, negat Vascus tale cōsiliū cogitasse, testes q̄rūtur malefactorū q̄ patrauerat, ab initio dicta colligūtur, morte dignꝰ cēsetur, pimit̄. ita laboribꝰ & piculis, q̄ subiuit innūera miser Vascus, qñ maiores se titulos adepturū sperabat, finē imposuit. Classiculā Petrus Aries ipse, uxore in Dariene relicta, cōscēdit, scrutaturꝰ littora: nōdū an redierit ītelligimꝰ. Neq; ipsi deest fortuna. Iā alius ē designatꝰ gubernator, dictꝰ Lupus Sosa, ex fortunatis insulis, ubi extitit ꝓrex, reuocatus ad Dariene: qd stomachi sit habiturus, si redierit Petrꝰ aries, boni iudicēt. nil unq̄ gloria dignū sub eo actū est, nimiū remissum ab initio fuisse hinc arguitur, illinc aūt nimis indulgētem, & par; seuerū in corrigendis erroribꝰ. de hoc satis. Omissa q̄dā repetamꝰ, de flumine ingēti Dabaida ꝓfundissimo, dicto a nr̄is Grandi, Qui labitur in ultimū Vrabe sinus angulū ꝑ portas (uti Nilus in ægyptū mare) septē. late in decadibus, q̄ eiꝰ mōtana sint auro ditissima, ex accolarū relatu dixi. Dabaidæ arcana scrutaturi, Vascus & ꝑtores alij, cōpositis agminibꝰ, aduerso flumine, cū nauibꝰ diuersarū specierū, q̄ter cōscenderūt q̄draginta milia pas

suum

suũ primo, mox quinq̃ginta, demũ octuaginta, ex trāſuerſo aliis. O ingēs facinus, gēs nuda ueſtitā, inermis armatā, ꝓfligauit ſp, trucidauit ad unũ, aliq̃n uulnerib⁹ cōfecit oēs. Sagittis bella gerũt uenenatis, Et qua uiſu hoſtiũ carnes aſſequũtur detectas ictum figũt certiſſimũ. Habēt & iacula, q̃ pugnæ tpe tā crebra iaculātur eminus, ut more nubis ſolē hoſtib⁹ eripiāt: habēt & ligneos durefactos enſes latos, qbus cominus certāt ferociter, ſi ad man⁹ deueniatur. & Vaſcũ ipm multis uulneribus cōfecerũt aliq̃n. Ita flumē Debaida inexploratũ relinqtur. Reſtāt ut de Hiſpaniola, reliqrũ inſularũ genitrice, pauca dicamus. refarcitus eſt in ea ſenatus, quinq ſunt additi iudices, qui uniuerſis illis tractibus leges p̃beant. Sed ꝓpediē colligere in ea aurũ, licet ſit auro pregnās, deſinet: quia foſſores deerunt, ad exiguũ miſeri accolæ reducti ſunt numeꝝ, quoꝝ opa auro legēdo uſi ſunt, abſumpti ſũt ab initio bellis acribus, fame multo plures, quo anno radicē, q̃ panē nobiliũ cōficiebāt, eruerũt, & a maiicio grano ſeminando pane populari abſtinuerũt, Reliquos uarij morbi (ignoti hactenus) anno M.D.XVIII. qui tanq̃ morboſas pecudes cōtagioſo halitu eos inuaſerāt, & una, ne mētiamur, auri cupiditas, in quo effodiēdo, cribrādo, ac legēdo miſeros, poſt iacta ſemina, otioſis ludis, ac tripudijs, & piſcationi, aut pui cuniculi uenationi aſſuetos, inhũane nimis exagitarũt. Iā p regiũ uniuerſũ ſenatũ ſancitũ eſt, ut liberi reducātur in populos & agri

culturæ

culturæ generationiq́ indulgeant, Serui aūt & aliūde empti, ad id aurifodinarum opificiū trahantur. De auri mortifera fame satis dictū. Auditu est mirandum, quantum in hac insula coalescant omnia. octo & uiginti sunt in ea torcularia erecta, quibus magna saccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores crassioresq́ in hac insula creari, q̄ alibi usquā, ad crassitudinē lacertalē aiunt & uirilis staturæ, ac semis, altitudinē nutriri, &, quod maius, Valentiæ Hispanæ, ubi ingēs saccari copia quotānis elicitur, ubicunq́ saccareis cannis inuigilatur, quinq́ uel sex, aut qn̄ copiosius, septē phialas cannas quæq́ radix parturit, in Hispaniola uiginti aut triginta interdū. Quadrupedū est in ea copia imēsa. Auri rabida sitis a cultura Hispanos hactenus diuertit. triticū augetur in immēsum, ut centesimū aliqn̄ reddidisse dicatur, Vbi cura sit in collib⁹ aut mōtanis iugis, ad Boreā p̄cipue uersis, tritico serendo intendere. Coalescūt & uites in eisdē p̄tibus. De arboribus uero cassiam fistulā gignētibus, ex insulis putato continēti uicinis asportatis (de q̄bus mētionē fecimus in decadū libellis) quid dicemus? tāta est iā copia, ut post paucos annos librā sim⁹ untiæ loco a pharmacopolis habituri. De syluis coccineis, deq́ reliquis huius beatæ insulæ p̄rogatiuis, & naturę in illā porrecta beneficētia, satis multa in decadibus: Placuit tn̄ pleraq́ repetere, quia a grādium negotiorū mole arbitror ad huiuscemodi rerū recordationē T. B. ingeniū diuertisse. nec labia detorquēt, quæ sunt sapida, modo materia p̄tiosa p̄tiosis uestibus induatur.

FINIS

